

Analyzing the Effects of Urban Agriculture on Social Capital of Stakeholders at Razi University of Kermanshah

Hadi Ebadi¹ | Zahra Mohebi² |

1. Corresponding Author, Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Razi University, Kermanshah, Iran.
E-mail: h.ebadi@razi.ac.ir
2. Department of Natural Resources, Faculty of Agricultural Sciences & Natural Resources, Razi University, Kermanshah, Iran.
E-mail: z.mohebi@razi.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 22 Aug. 2021
Accepted: 25 Oct. 2021

Keywords:
Urban Agriculture,
Social Capital,
Cohesion,
Participation,
Interaction

ABSTRACT

Urban agriculture with the aim of completing urban food needs, providing ecosystem and environmental services has multidimensional effects on increasing cultural and social values and even increasing economic resilience in any society. Urban agriculture is one of the most important factors affecting the increase of social capital. The present study was conducted simultaneously with the implementation of an urban agriculture plan (green garden) and with the aim of investigating the effects of urban agriculture on the social capital of stakeholders at Razi University of Kermanshah applying survey method. The statistical population of the study was 150 stakeholders, 108 of whom were selected as the sample size according to Krejcie Morgan's table. The questionnaire method was used for data collection and its validity was confirmed by expert choice. The results of the study demonstrated that the effects of urban agriculture implementation on social capital have been greater in people who participate with family on farm. The findings from the evaluation of structural equation model showed that all dimensions of social cohesion, social interaction, social awareness, social trust and social participation at the level of 99% confidence have a positive effect on people' social capital. Thus, "social participation" with a path coefficient of 0.825 had the most significant effect on the social capital of the people and social awareness (with a path coefficient of 0.599) had the least significant effect on the social capital of the people. Therefore, this will provide the conditions for strengthening social interaction and participation, as well as social trust, and will pave the way for culture-building commensurate with the development of urban agriculture and the results obtained from it can be used in the process of planning and macro-agricultural policies and creating new social capital in the country.

Cite this article: Ebadi, H., Mohebi, Z. (2021). Analyzing the Effects of Urban Agriculture on Social Capital of Stakeholders at Razi University of Kermanshah. *Geography and Sustainability of Environment*, 11 (3), 31-44. DOI: 10.22126/GES.2021.6851.2438

بررسی تأثیرات کشاورزی شهری بر میزان سرمایه اجتماعی ذینفعان در دانشگاه رازی کرمانشاه

هادی عبادی^۱ | زهرا محبی^۲

۱. نویسنده مسئول، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: h.ebadi@razi.ac.ir

۲. گروه منابع طبیعی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران. رایانامه: z.mohebi@razi.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخچه مقاله:</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۰۱</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۰۳</p> <p>کلیدواژه‌ها:</p> <p>کشاورزی شهری، سرمایه اجتماعی، انسجام، مشارکت، تعامل.</p>	<p>کشاورزی شهری با هدف تکمیل نیازهای غذایی شهری، ارائه خدمات اکوسیستمی و زیست‌محیطی، افزایش ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی و حتی افزایش مقاومت اقتصادی، دارای اثرات چندبعدی در هر جامعه‌ای است. سرمایه اجتماعی یکی از اثرات مهمی است که کشاورزی شهری می‌تواند بر آن داشته باشد. پژوهش حاضر همزمان با اجرای طرح کشاورزی شهری (باغچه سبز) و با هدف واکاوی اثرات کشاورزی شهری بر سرمایه اجتماعی ذینفعان در دانشگاه رازی کرمانشاه به روش پیمایشی صورت گرفت. جامعه آماری این پژوهش ۱۵۰ نفر از ذینفعان بود که ۱۰۸ نفر از آن‌ها بر اساس جدول کرجسی مورگان به عنوان حجم نمونه انتخاب شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته بود که روایی محتوایی آن با استفاده از نظرهای کارشناسان، مورد تأیید قرار گرفت. نتایج نشان داد، افرادی که به صورت خانوادگی به محل کشاورزی مراجعه کرده‌اند، اثرات اجرای کشاورزی شهری را بر سرمایه اجتماعی بیشتر دانسته‌اند. یافته‌های ارزیابی مدل معادلات ساختاری نشان داد که کلیه ابعاد انسجام اجتماعی، تعامل اجتماعی، آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی بر سرمایه اجتماعی ذینفعان در سطح ۹۹ درصد اطمینان تأثیر مثبت داشتند. به طوری که، بعد «مشارکت اجتماعی» با ضریب مسیر ۰/۸۲۵ بیشترین تأثیرگذاری معنادار را بر سرمایه اجتماعی افراد مورد مطالعه و آگاهی اجتماعی (با ضریب مسیر ۰/۵۹۹) کمترین اثر را بر سرمایه اجتماعی افراد مورد مطالعه داشته است. بنابراین، همین امر شرایط را برای تقویت تعامل و مشارکت اجتماعی و همچنین اعتماد اجتماعی فراهم کرده و زمینه‌ساز فرهنگ‌سازی متناسب با توسعه کشاورزی شهری خواهد شد و می‌توان از نتایج به دست آمده از آن در روند برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های کلان کشاورزی و ایجاد سرمایه‌های اجتماعی جدید در کشور بهره جست.</p>

استناد: عبادی، هادی؛ محبی، زهرا (۱۴۰۰). بررسی تأثیرات کشاورزی شهری بر میزان سرمایه اجتماعی ذینفعان در دانشگاه رازی کرمانشاه.

DOI: 10.22126/GES.2021.6851.2438.۳۱-۴۴، (۳)، ۱۱

حق مؤلف © نویسندگان.

ناشر: دانشگاه رازی

مقدمه

با توجه به افزایش روز افزون جمعیت شهرها و کاهش جمعیت روستایی، از بین رفتن زمین‌های کشاورزی و آشکار شدن شدت نتایج آثار تخریب محیط‌زیستی ناشی از رشد شهرها، مدیران و برنامه‌ریزان شهری به دنبال راهکارهای نوین در راستای حل بحران‌های شهری هستند (محمودی و طهماسبی، ۱۳۹۶؛ داوری نژاد و ابدی، ۱۳۹۸). به‌طوری‌که، بررسی‌ها نشان می‌دهد تا سال ۲۰۵۰ جمعیتی بالغ بر شش میلیارد نفر در شهرها زندگی می‌کنند (پولینگ^۱ و همکاران، ۲۰۱۶). توسعه شهرنشینی علاوه بر کاهش اراضی کشاورزی و تبدیل آن به مناطق مسکونی و صنعتی، با کاهش جمعیت افراد شاغل در بخش کشاورزی همراه خواهد شد (واستفلت و ژانگ^۲، ۲۰۱۶).

یکی از رویکردهای موجود برای تولید محصولات، مزارع شهری و کوچک و استفاده از پتانسیل سطوح بدون استفاده در شهرها است که برای مقابله با چالش‌های شهرنشینی و تأمین بخشی از تقاضای مواد غذایی و افزایش تعاملات و انسجام اجتماعی بین مردم مورد توجه قرار گرفته است (پنگ^۳ و همکاران، ۲۰۱۵؛ حسینی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۵) با توجه به شرایط خاص هر منطقه و نظام اکولوژیکی و اقتصادی شهرها تعاریف مختلفی می‌توان از کشاورزی شهری ارائه داد (حمیدی و یعقوبی، ۱۳۹۷). ساده‌ترین تعریف کشاورزی شهری به نقل از فائو (۱۹۹۶)، تولید مواد غذایی در محدوده شهرها است (گلیاس و ادموندسون^۴، ۲۰۲۱؛ کولاسانتی^۵ و همکاران، ۲۰۱۲). همچنین، کشاورزی شهری را کشت محصولات گیاهی و پرورش حیوانات در داخل و اطراف شهرها بیان کرده‌اند (اوبرهولتز^۶ و همکاران، ۲۰۱۴). بنابراین، انجام فعالیت‌های کشاورزی در شهر و پیرامون آن موجب تولید مواد غذایی در مجاورت مصرف شده که خود باعث افزایش پایداری شهرها می‌شود (حسینی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۵). بر اساس گزارش سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (فائو) نزدیک به ۸۰۰ میلیون نفر در جهان به کشاورزی شهری مشغول هستند و ۱۵ درصد تولید غذا در دنیا را به‌عهده دارند (واسکز-مورنو و کوردوا^۷، ۲۰۱۳). این نوع کشاورزی فقط معطوف به کشت محصولات کشاورزی و باغی نمی‌شود؛ بلکه شامل گیاهان خوراکی، دارویی و زینتی نیز می‌گردد (حمیدی و یعقوبی، ۱۳۹۷). رویکرد مزرعه شهری می‌تواند نقش به‌سزایی در دستیابی به برنامه‌ریزی سلامت و شهر سالم ایفا نماید و توسعه سیاست‌های سلامت، بهبود کیفیت زندگی ساکنین، حفظ فضاهای سبز عمومی، کاهش آلودگی‌های زیست‌محیطی و استفاده مجدد از آب و زباله‌های شهری از مهم‌ترین نتایج این رویکرد است (داوری نژاد و ابدی، ۱۳۹۸).

از طرف دیگر، محققین معتقدند کشاورزی شهری مزایای اجتماعی قابل توجهی نیز به همراه دارد و می‌تواند به عنوان ابزاری موثر در بهبود سرمایه اجتماعی در جوامع شناخته شود (پتی بویکس و اپل^۸، ۲۰۱۸؛ کانوسوامیرا و تورا^۹، ۲۰۲۰). از این‌رو، کشت گیاهان در این سطوح می‌تواند علاوه بر ارتقاء سلامت محصولات، وضعیت زیست محیطی و توسعه اقتصاد بومی، منجر به مشارکت اجتماعی اقشار مختلف اجتماع شده (بانک جهانی^{۱۰}، ۲۰۱۳) و سازگاری نوآورانه با خواسته‌های اجتماعی را در بین مردم افزایش دهد (پولینگ و همکاران، ۲۰۱۶). کاپوتو^{۱۱} و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش‌هایشان بیان

1. Polling
2. Wastfelt & Zhang
3. Peng
4. Gulyas & Edmondson
5. Colasanti
6. Oberholtzer
7. Vasquez-Moreno & Cordova
8. Petit-Boix & Apul
9. Kanosvamaha & Tevera
10. The World Bank
11. Caputo

داشته‌اند که کشاورزی در مقیاس‌های کوچک نه تنها بر امنیت غذایی و اقتصادی، بلکه از نظر اجتماعی نیز اثرات قابل توجهی دارد. بنابراین می‌توان ادعان کرد که مزایای کشاورزی شهری فراتر از تولید مواد غذایی بوده و در ابعاد مختلف به ویژه بُعد اجتماعی زندگی افراد قابل مشاهده است (لین^۱ و همکاران، ۲۰۱۵). ایجاد این سرمایه اجتماعی می‌تواند توانایی کشاورزان شهری را برای دستیابی به منابعی مانند ورودی‌ها، اطلاعات بازار و ایده‌های مدیریت آفات و در نهایت بهبود تولید کشاورزی شهری بهبود بخشد (اولیویر و هاینکن^۲، ۲۰۱۷). به طوری که، ضمن افزایش تولید مواد غذایی، موجب توانمندسازی اجتماع و بهبود خودباوری و عزت نفس افراد و توانایی آنان در حفظ هویت فرهنگی و سنت‌ها شود (ویکفیلد^۳ و همکاران، ۲۰۰۷؛ گراهام و کانل^۴، ۲۰۰۶؛ الایمو^۵ و همکاران، ۲۰۰۸). تاجایی که، برخی از ذینفعان کشاورزی شهری، این اراضی را بیشتر به عنوان محلی برای اجتماعات فرهنگی و اجتماعی ارزیابی می‌کنند تا محل تولید محصولات کشاورزی (دیکمان^۶ و همکاران، ۲۰۲۰).

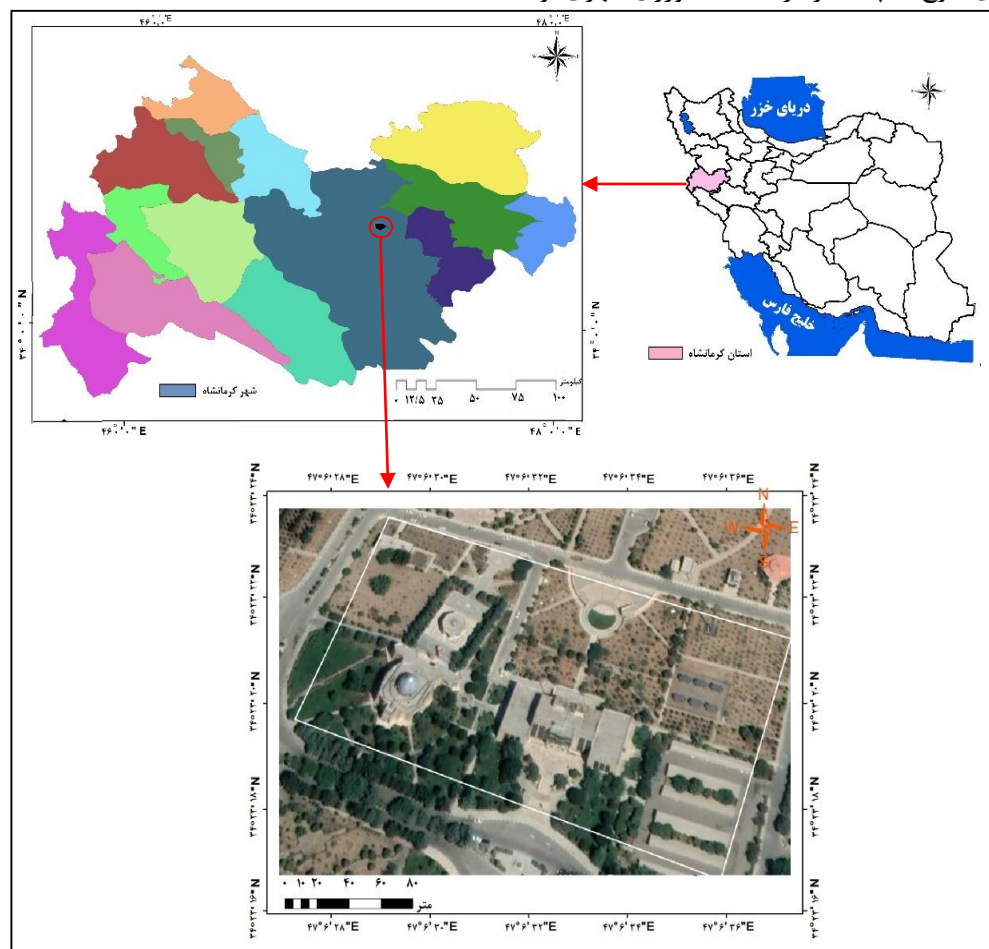
بررسی‌های بیشتر نیز نشان می‌دهد که کشاورزی شهری سرمایه اجتماعی و مشارکت در شبکه‌های اجتماعی را افزایش داده و سبب انسجام، اعتماد و تعامل بیشتر در بین شهروندان شده است (گالاهر^۷ و همکاران، ۲۰۱۳؛ کریستنسن^۸ و همکاران، ۲۰۱۹؛ آرتمن^۹ و همکاران، ۲۰۲۱) و علاوه بر فراهم آوردن زمینه‌ای برای انسجام اجتماعی بین کشاورزان، باعث ایجاد تعامل بین اعضای خانواده و در نتیجه تقویت روابط خانوادگی نیز شده است (پوریاس^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۶؛ پولسن^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۷). این مسئله به ویژه در بحران‌های تحمیل شده بر جامعه امروزی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. از جمله این بحران‌ها، عالم‌گیری و همه‌گیری شیوع ویروس کرونا (کووید-۱۹) است که علاوه بر شیوع بیماری و تأثیر شدید بر وضعیت مرگ و میر انسانها، تأثیر روزافزونی بر وضعیت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی انسانها داشته است و یکی از حوزه‌های متأثر از این پدیده، حوزه اجتماعی، به ویژه بعد تعاملات اجتماعی بر جامعه و خانواده بوده است. به طوری که نتایج نظرسنجی‌ها در کشور نشان می‌دهد که ۶۳٪ افراد به صورت آگاهانه، تعاملات خود با دیگران را کاهش داده‌اند (ایسپا، ۱۳۹۸). بیش از ۱۶٪ (پژوهشگاه فرهنگ و هنر، ۱۳۹۹؛ اداره مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، ۱۳۹۹) تا ۲۸٪ (فاضلی، ۱۳۹۹) از مردم، تنش در روابط اعضای خانواده را گزارش کرده‌اند. ۵۸٪ از افراد یادشده، تنش را در روابط زوجین و ۴۲٪ افزایش تنش را در روابط میان والدین و فرزندان گزارش کرده‌اند (اداره مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، ۱۳۹۹). بنابراین در چنین شرایطی، ایجاد محیط و فضایی مانند کشاورزی شهری که بتواند بر تعاملات اجتماعی اعضای خانواده و سایر اعضای یک اجتماع تأثیر مثبت داشته باشد، بسیار حائز اهمیت خواهد بود.

1. Lin
2. Olivier & Heineken
3. Wakefield
4. Graham & Connell
5. Alaimo
6. Diekmann
7. Gallaher
8. Christensen
9. Artmann
10. Pourias
11. Poulsen

بر اساس بررسی منابع مختلف، شواهد چنین نشان می‌دهد که تاکنون اجرای نظام کشاورزی شهری و همزمان، پژوهش برای بررسی تاثیر این نظام بر سرمایه اجتماعی افراد از نظر اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی در کشور انجام نشده است. به همین منظور، در پژوهش حاضر ضمن بررسی کشاورزی شهری در قالب اجرای طرح "باغچه سبز" در دانشگاه رازی کرمانشاه، به نقش آن بر انسجام، تعامل، آگاهی، اعتماد و مشارکت اجتماعی ذینفعان پرداخته شده است.

معرفی منطقه مورد بررسی

دانشگاه رازی کرمانشاه در سال ۱۳۵۱ در شهر کرمانشاه با عنوان دانشکده علوم شروع به فعالیت کرد. این مرکز در سال ۱۳۵۳ به دانشگاه رازی تغییر نام یافت و در حال حاضر دارای ۱۷ دانشکده و پردیس کشاورزی و منابع طبیعی بوده و با بهره‌گیری از دانش و تخصص ۳۱ استاد، ۱۲۲ دانشیار، ۲۷۷ استادیار، ۱۳ مربی و جمعا ۴۴۳ عضو هیات علمی در ۵۷ گروه آموزشی و حدود ۱۲ هزار نفر دانشجو در چهار مقطع کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکتری حرفه‌ای (عمومی) و دکتری تخصصی به فعالیت خود ادامه می‌دهد. هم اکنون، مکان اصلی دانشگاه در شمال شرق شهر کرمانشاه و در نزدیکی طاقبستان است (شکل ۱). بنا بر گزارش صورت گرفته، دانشگاه رازی مهم‌ترین مرکز آموزش عالی در غرب کشور است که مجری اجرای طرح باغچه سبز در قالب کشاورزی شهری بوده است.

شکل ۱. موقعیت مکانی دانشگاه رازی در استان کرمانشاه

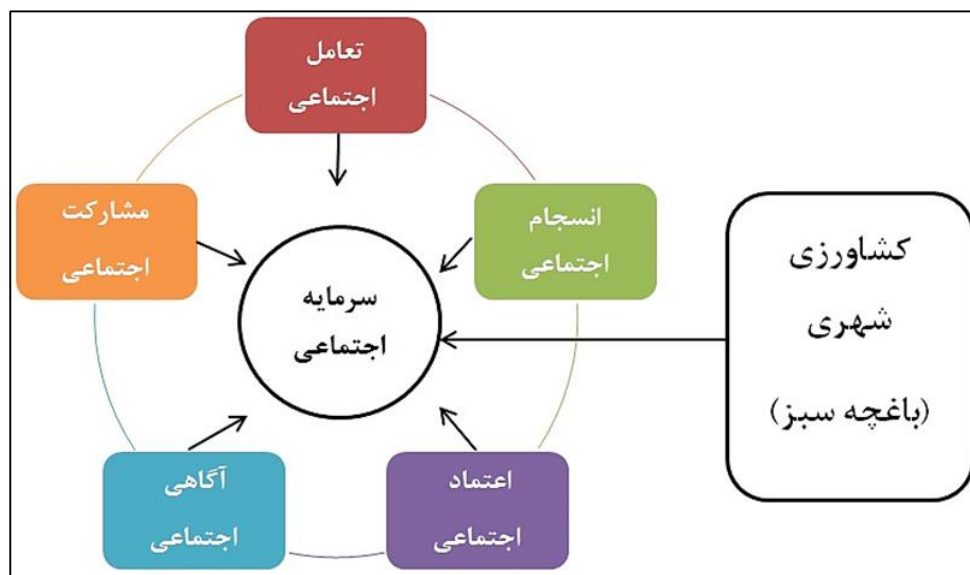
شکل ۲. نمایی از قطعات کشت شده در طرح باغچه سبز - دانشگاه رازی کرمانشاه

طرح باغچه سبز به عنوان یکی از طرح‌های کشاورزی شهری با مساحت ۶۰۰۰ مترمربع در دانشگاه رازی شهرستان کرمانشاه اجرا شد. این طرح دارای ۱۵۰ قطعه با متراژ ۵۰ مترمربع است که به خانواده کارکنان دانشگاه (هیأت علمی و غیرهیأت علمی) به صورت سالیانه با اجاره بهای ۲۰۰ هزار تومان واگذار شده است (شکل ۲). خانواده‌ها پس از آموزش لازم (از طریق کلاس‌های مجازی و کارگاه‌های عملی) به وسیله کارشناسان در این اراضی اقدام به کشت سبزی‌جات و صیفی‌جات کرده و شرط استفاده از این اراضی نیز استفاده نکردن از کود شیمیایی، آفت‌کش و سموم کشاورزی و همچنین استفاده از کود طبیعی می‌باشد تا محصول ارگانیک و طبیعی تولید گردد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر توصیفی بوده که به صورت فن پیمایش انجام شد. کشاورزی شهری شامل انواع مختلفی از تولید مانند مزارع شهری است. باغ‌های خانگی، اجتماعی، آموزشی و نهادی، نظام‌های کشاورزی گلخانه‌ای و پرورش دام مانند زنبورداری است (دیکمان و همکاران، ۲۰۲۰). به طوری که پژوهش حاضر با تمرکز بر طرح باغچه سبز در دانشگاه رازی کرمانشاه به عنوان یکی از مناطق اجرایی کشاورزی شهری صورت گرفته است. جامعه آماری این پژوهش را ۱۵۰ نفر از ذینفعان طرح باغچه سبز تشکیل داده‌اند که ۱۰۸ نفر از آن‌ها بر اساس جدول کرجسی مورگان به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند که ۱۶ پرسشنامه به دلیل نواقص وارد تجزیه و تحلیل نشدند. ابزار سنجش را پرسشنامه محقق ساخته تشکیل داده که با توجه به الگوی مفهومی و اهداف پژوهش (شکل ۳) تدوین شد که در آن، برای سنجش سرمایه اجتماعی، از ۵ مؤلفه تعامل اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و آگاهی اجتماعی، استفاده شده است. به طور کلی سرمایه اجتماعی با ۳۰ پرسش که هر کدام از آن‌ها با یک دامنه پنج گزینه‌ای طیف لیکرت شامل خیلی زیاد (با ارزش عددی ۵)، زیاد (با ارزش عددی ۴)، متوسط (با ارزش عددی ۳)، کم (با ارزش عددی ۲) و خیلی کم (با ارزش عددی ۱) مورد سنجش قرار گرفت. کشاورزی شهری (باغچه سبز) نیز با ۷ گویه که هر یک از آن‌ها با یک طیف پنج گزینه‌ای لیکرت شامل خیلی موافقم (با ارزش عددی ۵)، موافقم (با ارزش عددی ۴)، نظری ندارم (با ارزش عددی ۳)، مخالفم کم (با ارزش عددی ۲) و خیلی مخالفم (با ارزش

عددی (۱) مورد سنجش قرار گرفت. روایی ابزار سنجش با استفاده از نظرهای متخصصان و کارشناسان و و پایایی آن نیز از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ به دست آمد (جدول ۱). پس از گردآوری و دسته‌بندی داده‌ها، از روش آمار توصیفی و استنباطی در محیط نرم‌افزار SPSS²¹ و همچنین برای استخراج مدل معادلات ساختاری از نرم افزار Smart PLS³ استفاده شد.

شکل ۳. چارچوب مفهومی الگوی تحلیلی پژوهش

جدول ۱. ضرایب آلفای کرونباخ شاخص‌ها

شاخص	مؤلفه	تعداد گویه‌ها	مقدار ضریب آلفای کرونباخ
سرمایه اجتماعی	تعامل اجتماعی بکارگیری و استفاده از منابع اطلاعاتی جمعی، میزان مراجعه به مراکز مشاوره کشاورزی، میزان روابط صمیمانه با سایر افراد، میزان مشورت با خانواده و دوستان، شرکت در کلاس‌های آموزشی مرتبط	۵	۰/۸۲۱
انجام اجتماعی	میزان علاقه به حضور دائم در باغچه، وجود روحیه همبستگی، وجود روابط محبت‌آمیز، میزان کینه و کدورت با سایر افراد، میزان نزاع و تنش‌ها، میزان وحدت نظر افراد در حل مسائل و مشکلات	۶	۰/۹۰۱
اعتماد اجتماعی	میزان اعتماد شما به مسئولیت‌پذیری سایر افراد، میزان اعتماد شما به انجام صحیح امورات محوله، میزان اعتماد شما به مسئولین اجرایی، میزان اعتماد به خدمات‌رسانی در باغچه، میزان اعتماد در امانت دادن وسایل به یکدیگر، اعتماد به نهادها و سازمان‌های مرتبط	۶	۰/۸۹۹

ادامه جدول ۱. ضرایب آلفای کرونباخ شاخص‌ها

۰/۸۱۳	۵	میزان آگاهی افراد از فناوری‌های قابل کاربرد در فعالیت‌های مرتبط، میزان آگاهی اعضاء از مباحث کشاورزی و باغی، میزان اطلاع افراد از اخبار و رویدادهای مربوطه، میزان دانش و اطلاعات از فرآیند تولید، مشکلات تولید، میزان دانش و اطلاعات در مسائل اقتصادی نظیر قیمت محصولات	آگاهی اجتماعی
۰/۸۳۶	۸	میزان مشارکت افراد در نظارت بر امور کشت، میزان مشارکت شما در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها، میزان مشارکت و همکاری افراد با دیگران، میزان مشارکت در انجام طرح‌ها و کارهای عام‌المنفعه، مشارکت در نظافت و پاکیزگی محوطه باغچه، مشارکت در فعالیت‌های آموزشی، همکاری در تهیه ادوات کشاورزی، مشارکت در آبیاری گونه کشت شده	مشارکت اجتماعی
۰/۸۶۱	۳۰		سرمایه اجتماعی

نتایج

در پژوهش حاضر برای بررسی تاثیر کشاورزی شهری بر میزان سرمایه اجتماعی بهره‌برداران، طرح اجرا شده‌ی "باغچه سبز" دانشگاه رازی کرمانشاه در ابعاد مختلف شاخص‌های اجتماعی مورد مطالعه قرار گرفت. نتایج نشان داد ۵۷/۳ درصد از پاسخگویان مرد و ۴۲/۷ درصد زن بودند که ۷۱/۹ درصد بومی منطقه کرمانشاه بودند. بر اساس یافته‌های حاصل از پژوهش ۳۱/۵ درصد از افراد مورد مطالعه اعضای هیأت علمی دانشگاه و ۶۸/۵ درصد نیز غیر عضو هیأت علمی دانشگاه بودند. این در حالی است که، ۴۸/۳ درصد با بیشترین فراوانی اطلاعات مربوط به طرح باغچه سبز را از طریق همکاران به دست آوردند. همچنین نتایج نشان داد که، ۸۸/۸ درصد پاسخگویان به صورت خانوادگی و ۱۱/۲ درصد به صورت انفرادی به محل طرح کشاورزی شهری مراجعه کرده‌اند.

اولویت‌بندی و مقایسه ابعاد سرمایه اجتماعی

نتایج آزمون فریدمن برای مقایسه ابعاد سرمایه اجتماعی در بین افراد مورد مطالعه نشان داد که اثرات حاصل از کشاورزی شهری بر ابعاد سرمایه اجتماعی تفاوت معناداری دارد، به طوری که بُعد «انسجام اجتماعی» با بیشترین مقدار میانگین رتبه‌ای (۳/۸۹) و بعد «آگاهی اجتماعی» با کمترین مقدار میانگین رتبه‌ای (۱/۷۶) به ترتیب در جایگاه اول و پنجم قرار گرفتند (جدول ۲).

جدول ۲. اولویت‌بندی و مقایسه ابعاد سرمایه اجتماعی حاصل از اثرات کشاورزی شهری

اولویت	میانگین رتبه‌ای	ابعاد سرمایه اجتماعی
۱	۳/۸۹	انسجام اجتماعی
۲	۳/۸۵	مشارکت اجتماعی
۳	۳/۴۷	اعتماد اجتماعی
۴	۲/۰۳	تعامل اجتماعی
۵	۱/۷۶	آگاهی اجتماعی

مقدار مربع کای = ۲۰۱/۰۲۸ درجه آزادی = ۴ سطح معناداری = ۰/۰۰۰

مقایسه اثرات کشاورزی شهری بر سرمایه اجتماعی بر اساس دیدگاه گروه‌های مختلف

نتایج مقایسه اثرات کشاورزی شهری بر سرمایه اجتماعی بر اساس دیدگاه گروه‌های مختلف نشان داد، میزان اثرگذاری کشاورزی شهری بر سرمایه اجتماعی با توجه به «نحوه حضور در محل کشاورزی» در سطح ۹۹ درصد اطمینان، تفاوت معناداری با یکدیگر داشته است. به بیان دیگر، افرادی که به صورت خانوادگی به محل مراجعه کرده‌اند، اثرات اجرای کشاورزی شهری را بر سرمایه اجتماعی بیشتر دانسته‌اند. از این نظر تفاوت معناداری بین افراد با توجه به «جنسیت»، «بومی بودن» و «شغل»، مشاهده نشد (جدول ۳).

اثرگذاری کشاورزی شهری بر سرمایه اجتماعی ذینفعان

برای بررسی رابطه خطی بین متغیرها، از روش مدل‌یابی معادله‌های ساختاری از نرم‌افزار Smart PLS₃ بهره گرفته شد. این رویکرد بر پیشینه‌سازی واریانس متغیرهای وابسته که به وسیله متغیرهای مستقل پیش‌بینی می‌شوند، تمرکز دارد. با توجه به نتایج به دست آمده از روایی و پایایی، مقدار CR تمام مؤلفه‌های پژوهش بیشتر از ۰/۷ به دست آمده است که نشان از پایایی بالای ابزار سنجش است. لازم به ذکر است هر چه مقدار CR از ۰/۶ بیشتر و به یک نزدیک تر شود، ابزار سنجش از پایایی خوبی برخوردار خواهد بود. همچنین، حداقل مقدار AVE یا همان معیار متوسط واریانس استخراج شده در روایی همگرا می‌تواند ۰/۴ و بیشتر باشد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳). نتایج به دست آمده از مقادیر AVE، روایی همگرای مناسب در مؤلفه‌ها را نشان می‌دهد (جدول ۴).

جدول ۳. مقایسه اثرات کشاورزی شهری بر سرمایه اجتماعی بر اساس دیدگاه گروه‌های مختلف

متغیر	گروه	میانگین	U	Sig.
جنسیت	مرد	۴۴/۷۲	۹۵۴/۵۰۰	۰/۹۰۰
	زن	۴۵/۳۸		
شغل	هیأت علمی	۴۲/۲۹	۷۷۸/۰۰۰	۰/۴۸۴
	غیر هیأت علمی	۴۶/۳۵		
بومی بودن	بومی	۴۵/۸۰	۷۴۸/۵۰۰	۰/۶۲۴
	غیربومی	۴۲/۹۴		
نحوه حضور در محل کشاورزی	خانوادگی	۵۴/۷۳	۶۵۸/۵۰۰	۰/۰۰۶**
	انفرادی	۲۱/۵۸		

جدول ۴. پایایی و روایی همگرا مؤلفه‌های پژوهش

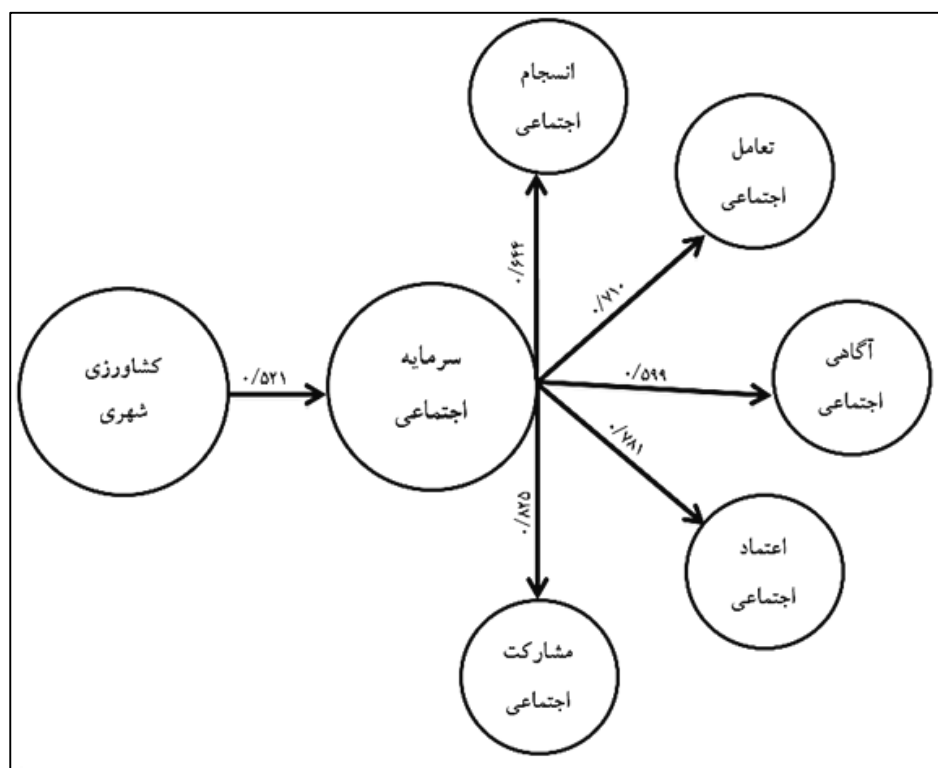
مؤلفه	مقدار CR	مقدار AVE
تعامل اجتماعی	۰/۹۰۱	۰/۶۶۸
انسجام اجتماعی	۰/۹۱۵	۰/۷۰۳
اعتماد اجتماعی	۰/۷۶۶	۰/۴۹۹
آگاهی اجتماعی	۰/۸۰۱	۰/۵۰۳
مشارکت اجتماعی	۰/۸۴۰	۰/۵۶۴
سرمایه اجتماعی	۰/۸۸۹	۰/۶۰۵

همان طور که نتایج ارائه شده در جدول ۵ نشان می‌دهد، کشاورزی شهری در قالب طرح باغچه سبز با ضریب ۰/۵۲۱ در سطح ۹۹ درصد اطمینان، تأثیر مثبت و معناداری بر سرمایه اجتماعی ذینفعان داشته است. نتایج مربوط به مقادیر تی نیز نشان از تأیید یافته مذکور دارد. همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که، کلیه ابعاد انسجام اجتماعی، تعامل اجتماعی، آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی بر سرمایه اجتماعی ذینفعان در سطح ۹۹ درصد اطمینان تأثیر مثبت داشتند. به طوری که، بعد «مشارکت اجتماعی» با ضریب مسیر ۰/۸۲۵ بیشترین تأثیرگذاری معنادار را بر سرمایه اجتماعی افراد مورد مطالعه داشته است. شکل ۴ مدل نهایی تأثیر کشاورزی شهری را بر سرمایه اجتماعی ذینفعان بر اساس ضریب مسیر نشان می‌دهد.

جدول ۵. تأثیر کشاورزی شهری بر سرمایه اجتماعی ذینفعان بر اساس مقادیر ضریب مسیر و تی

روابط / مسیر	ضریب مسیر	مقدار تی	سطح معناداری
کشاورزی شهری - سرمایه اجتماعی	۰/۵۲۱	۱۶/۱۱۹	۰/۰۰۰**
تعامل - سرمایه اجتماعی	۰/۷۱۰	۵/۱۶۸	۰/۰۰۰**
انسجام - سرمایه اجتماعی	۰/۶۴۴	۴/۷۵۲	۰/۰۰۰**
اعتماد - سرمایه اجتماعی	۰/۷۸۱	۵/۲۲۰	۰/۰۰۰**
آگاهی - سرمایه اجتماعی	۰/۵۹۹	۳/۳۵	۰/۰۰۰**
مشارکت - سرمایه اجتماعی	۰/۸۲۵	۹/۱۰۱	۰/۰۰۰**

** سطح معناداری: ۹۹ درصد

شکل ۴. مدل نهایی تأثیر کشاورزی شهری بر سرمایه اجتماعی ذینفعان

بحث

نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که از ۱۰۸ نفر ذینفعان طرح باغچه سبز که حجم نمونه را تشکیل داده‌اند، ۵۷/۳ درصد از پاسخگویان مرد، ۴۲/۷ درصد زن، ۳۱/۵ درصد از افراد مورد مطالعه، اعضای هیأت علمی دانشگاه و ۶۸/۵ درصد نیز غیر عضو هیأت علمی دانشگاه بودند. همچنین، ۸۸/۸ درصد پاسخگویان به صورت خانوادگی و ۱۱/۲ درصد به صورت انفرادی به محل طرح کشاورزی شهری مراجعه کرده‌اند. از این افراد، ۴۱ درصد، بیشتر از ۱۰ ساعت در هفته را در باغچه سبز فعالیت داشته‌اند، ۱۴ درصد، بین دو تا پنج ساعت در هفته و مابقی افراد، ۷ تا ۱۰ ساعت در هفته میزان فعالیت خود را ذکر کرده‌اند. بنابراین، میزان مشارکت کارکنان و اعضای هیئت علمی در طرح مذکور، نسبت مناسبی را نشان می‌دهد. همچنین بیشتر افراد به صورت خانوادگی و با زمان حضوری قابل توجه در باغچه‌ی خود فعالیت داشته‌اند. این موضوع می‌تواند میزان حضور و تعامل اعضای خانواده را در یک مشارکت جمعی به وضوح نشان دهد.

بر اساس نتایج به دست آمده از پژوهش، کشاورزی شهری بر سرمایه اجتماعی ذینفعان اثر مثبت قوی و معناداری داشته است و بر اساس دانش بومی در تقویت شبکه اجتماعی بهره‌برداران، افزایش میزان دانش و آگاهی و ایجاد اعتماد درون و برون‌گروهی موثر بوده (گلاهر و همکاران، ۲۰۱۳؛ پنگ و همکاران، ۲۰۱۵؛ واستفلت و ژانگ، ۲۰۱۶؛ آرتمن و همکاران، ۲۰۲۱) که به دنبال آن سبب افزایش تعامل اجتماعی ذینفعان و مشارکت و همکاری نزدیک آن‌ها، زمینه‌ساز همبستگی و انسجام مضاعف در بین بهره‌برداران شده است (محمودی و طهماسبی، ۱۳۹۶). بنابراین کلیه مراحل صورت گرفته در پژوهش به بررسی تقویت و استحکام سرمایه اجتماعی ختم شده است. به طوری که نتایج در ابعاد سرمایه اجتماعی ذینفعان نشان داد که مشارکت اجتماعی بیشترین اثر و آگاهی اجتماعی کمترین اثر را بر سرمایه اجتماعی افراد مورد مطالعه داشته است. این امر در مشارکت اجتماعی، می‌تواند ناشی از روحیه مشارکتی و تعامل و در آگاهی اجتماعی، به دلیل نبود اطلاع‌رسانی جامع و دقیق بین ذینفعان باشد. به طوری که فقدان دوره‌های آموزشی و اطلاع‌رسانی را می‌توان از مهم‌ترین موانع توسعه کشاورزی شهری برشمرد (حمیدی و یعقوبی، ۱۳۹۷).

یافته‌های حاصل از پژوهش حاکی از آن بود که اثرات کشاورزی شهری بر ابعاد سرمایه اجتماعی نیز تفاوت معناداری داشت. به طوری که بعد «انسجام اجتماعی» و بعد «مشارکت اجتماعی» به ترتیب در بالاترین اولویت‌ها قرار گرفتند. بر این اساس، اجرای کشاورزی شهری در درجه اول روحیه همبستگی و تعاون و سپس وجود روابط محبت‌آمیز را در بین ذینفعان افزایش داده و باعث کاهش تنش‌ها در بین آن‌ها شده است (واورا و همکاران، ۲۰۱۸؛ آرتمن و همکاران، ۲۰۲۱). از این رو، افزایش انسجام در بین ذینفعان، زمینه‌ساز افزایش میزان مشارکت درون و برون‌گروهی در بین آن‌ها در فعالیت‌های مرتبط با طرح شده است.

همان‌طور که ذکر شد، در پژوهش حاضر، بعد «آگاهی اجتماعی» در پایین‌ترین جایگاه اهمیت قرار گرفته است. این امر می‌تواند به دلیل نبود اطلاع‌رسانی دقیق در زمینه کشاورزی شهری مرتبط، نبود آگاهی از چگونگی کشاورزی محصولات مختلف، کم بودن میزان دانش و اطلاعات از فرآیند و مشکلات تولید و فقدان فرهنگ‌سازی صحیح در امر کشاورزی شهری باشد. به طوری که تأثیر قوی نیاز به دانش فنی کشاورزی در توسعه کشاورزی شهری را نشان می‌دهد (اوبرهولتر و همکاران، ۲۰۱۴؛ دیکمان و همکاران، ۲۰۲۰).

همچنین نتایج نشان داد، افرادی که به صورت خانوادگی به محل کشاورزی مراجعه کرده‌اند، اثرات اجرای کشاورزی شهری را بر سرمایه اجتماعی، بیشتر از کسانی دانسته‌اند که به صورت انفرادی حضور پیدا کرده‌اند. بنابراین، حضور جمعی و مشارکت در این فعالیت شرایط را برای افزایش سرمایه اجتماعی خانواده‌ها فراهم کرده است. تبادل اطلاعات و دانش تجربی

فی‌مابین، تقویت شبکه‌ها و روابط درون‌گروهی باعث شده است که کشاورزی شهری جمعی، موفق‌تر از کشاورزی شهری انفرادی باشد. به‌طور کلی می‌توان گفت، با توجه به شیوع ویروس کرونا (کووید-۱۹) و تحمیل قرنطینه خانگی و تاثیر منفی این قرنطینه بر روابط بین اعضای خانواده و سایرین (ایسپا، ۱۳۹۹)، اجرای چنین طرحی، علاوه بر افزایش انسجام و مشارکت اجتماعی بین بهره‌برداران، توانسته است به میزان قابل توجهی زمینه ساز ایجاد تعاملات اجتماعی مثبت، انسجام بین اعضای خانواده و در نتیجه تقویت روابط خانوادگی شود (کانوسوامیرا و تورا، ۲۰۲۰؛ دیک‌من و همکاران، ۲۰۲۰).

نتیجه‌گیری

به‌طور کلی می‌توان گفت، نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد، اجرای طرح باغچه سبز (کشاورزی شهری) باعث افزایش تعامل اجتماعی ذینفعان و مشارکت نزدیک آن‌ها و به دنبال آن سبب ایجاد تعامل بین اعضای خانواده و استحکام روابط خانوادگی شده است.

با توجه به یافته‌های پژوهش و با توجه به تأثیر مستقیم طرح‌های کشاورزی شهری بر سرمایه اجتماعی ذینفعان، پیشنهاد می‌گردد از ظرفیت‌های کوچک و بزرگ شهری ضمن ایجاد و گسترش فضای سبز زیست‌محیطی، شبکه و روابط درون و برون‌گروهی خانواده‌ها را از این طریق تقویت و مستحکم‌تر کرد. همچنین، از طریق روش‌های مختلف به ویژه بهره‌گیری از پتانسیل فضای مجازی به اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی کشاورزی شهری پرداخت و دوره‌های آموزشی و ترویج کاربردی متناسب با محصولات برای بالا بردن دانش و آگاهی آن‌ها به صورت مجازی و حضوری برگزار کرد. از طرفی می‌توان با ثبت و تأسیس سازمان‌های مردم‌نهاد مرتبط، گامی مؤثر برای فرهنگ‌سازی کشاورزی شهری در بین عموم مردم جامعه ایجاد کرد و از روش‌های نوین جلب مشارکت افراد برای پیشبرد و توسعه کشاورزی شهری در سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌ها بهره برد. در نهایت، با توجه به اینکه اعتماد دوطرفه از جمله فاکتورهای ضروری برای موفقیت در هر طرحی هستند، توصیه می‌گردد با اجرای منظم و دقیق مراحل اجرایی و خدماتی طرح‌های کشاورزی شهری در هر منطقه‌ای، اعتماد ذینفعان را در آن به وجود آورد.

منابع

- الوانی، سیدمهدی؛ ناطق، تهمینه؛ فراچی، محمد مهدی (۱۳۸۶). نقش سرمایه اجتماعی در توسعه مدیریت دانش سازمانی، *فصلنامه علوم مدیریت ایران*، ۲(۵)، ۳۵-۷۰.
- پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات (۱۳۹۹). مطالعه کشوری دیدگاه شهروندان در خصوص کرونا - موج اول. گروه افکارسنجی و مطالعات افکار عمومی دفتر طرح‌های ملی.
- حسینی‌نیا، غلامحسین؛ مقدس فریمانی، شهرام؛ رحیمی مشکین، فهیمه (۱۳۹۵). تبیین مؤلفه‌های کسب‌وکار کشاورزی شهری: مورد مطالعه بام سبز شهری، *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، ۱۲(۱)، ۱۰۱-۸۵.
- حمیدی، کلثوم؛ یعقوبی، جعفر (۱۳۹۷). موانع توسعه کشاورزی شهری از دیدگاه کارشناسان ترویج سازمان جهاد کشاورزی استان زنجان، *فصلنامه پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی*، ۱۱(۳)، ۶۸-۵۹.
- داوری، علی؛ رضازاده، آرش (۱۳۹۳). مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم افزار PLS. سازمان انتشارات جهاددانشگاهی: تهران.
- داوری‌نژاد، مسعود؛ ابدی، فائزه (۱۳۹۸). بررسی ضرورت کشاورزی شهری در راستای دستیابی به برنامه‌ریزی سلامت در کلانشهر مشهد، *فصلنامه علمی تخصصی مطالعات طراحی شهری و پژوهش‌های شهری*، ۲(۴)، ۵۶-۴۱.

زارع، سارا؛ نمیرانیان، منوچهر؛ شعبانعلی فمی، حسین؛ قاسمی، جواد (۱۳۸۹). نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت شهروندان در امور پارک‌های جنگلی (مطالعه موردی: شهر تهران)، *مجله جنگل ایران*، ۲(۴): ۲۸۵-۲۷۳.

شهرداری تهران (۱۳۹۸ب). نظرسنجی از مردم تهران درباره اپیدمی کرونا - موج دوم. ایسپا.

شهرداری تهران (۱۳۹۹ج). نظرسنجی از مردم تهران درباره اپیدمی کرونا - موج سوم. ایسپا.

فاضلی، محمد (۱۳۹۹). پیمایش ابعاد اجتماعی بحران کرونا در ایران.

محمودی، مریم؛ طهماسبی، ارسلان. (۱۳۹۶). بررسی ارتباط انسان و کشاورزی شهری در معماری پلکانی و عوامل مؤثر در شناخت و تجربه آن از محیط، پنجمین همایش ملی الگوی معماری و شهرسازی اسلامی، نطنز.

References

- Alaimo, K., Packnett, E., Miles, R. A., & Kruger, D. J. (2008). Fruit and vegetable intake among urban community gardeners. *Journal of nutrition education and behavior*, 40(2), 94-101.
- Alvani, S. M., Nategh, T., & Farahi, M. M. (2007). The role of social capital in the development of organizational knowledge management. *Iranian Journal of Management Sciences*, 2(5), 35-70 (In Persian).
- Artmann, M., Specht, K., Vávra, J., & Rommel, M. (2021). Introduction to the Special Issue "A Systemic Perspective on Urban Food Supply: Assessing Different Types of Urban Agriculture". *Sustainability*, 13, 1-13.
- Caputo, S., Schoen, V., Specht, K., Grard, B., Blythe, C., Cohen, N., Fox-Kämperb, R. Hawesf, J., Newell, J., & Ponizy, L. (2021). Applying the food-energy-water nexus approach to urban agriculture: From FEW to FEWP (Food-Energy-Water-People). *Urban forestry & urban greening*, 58, 126934.
- Christensen, S., Malberg Dyg, P., & Allenberg, K. (2019). Urban community gardening, social capital, and "integration"—a mixed method exploration of urban "integration-gardening" in Copenhagen, Denmark. *Local Environment*, 24(3), 231-248.
- Colasanti, K. J., Hamm, M. W., & Litjens, C. M. (2012). The city as an "agricultural powerhouse"? Perspectives on expanding urban agriculture from Detroit, Michigan. *Urban Geography*, 33(3), 348-369.
- Cultural Research Institute, Art and Communication (2020). A National Study of Citizens' Perspectives on Corona - First Wave. Opinion polling and public opinion group of the National Planning Office (In Persian).
- Davarinejad, M., & Abadi, F. (2019). Investigating the necessity of urban agriculture in order to achieve health planning in Mashhad metropolis. *Journal of Urban Design Studies and Urban Research*, 2(4), 41-56 (In Persian).
- Diekmann, L. O., Gray, L. C., & Thai, C. L. (2020). More than food: The social benefits of localized urban food systems. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 4, 1-15.
- FAO. (2020). Cities and local governments at the forefront in building inclusive and resilient food systems: key results from the FAO Survey "Urban Food Systems and COVID-19". Revised Version; FAO: Rome, Italy.
- Fazeli, M. (2020). Survey of the social dimensions of the corona crisis in Iran (In Persian).
- Gallaher, C. M., Kerr, J. M., Njenga, M., Karanja, N. K., & WinklerPrins, A. M. (2013). Urban agriculture, social capital, and food security in the Kibera slums of Nairobi, Kenya. *Agriculture and Human Values*, 30(3), 389-404.
- Graham, S., & Connell, J. (2006). Nurturing relationships: The gardens of Greek and Vietnamese migrants in Marrickville, Sydney. *Australian Geographer*, 37(3), 375-393.

- Gulyas, B. Z., & Edmondson, J. L. (2021). Increasing city resilience through urban agriculture: Challenges and solutions in the Global North. *Sustainability*, 13(3), 1465.
- Hamidi, K., & Yaghubi, J. (2014). Obstacles to the development of urban agriculture from the perspective of experts in promoting the Agricultural Jihad Organization of Zanjan Province. *Journal of Agricultural Extension and Education Research*, 11(3), 59-68 (In Persian).
- Hoseinia, Gh., Moghadas Farimani, Sh., & Rahimi Meshkin, F. (2016). Explaining the components of urban agricultural business: a case study of urban green roof. *Iranian Journal of Agricultural Extension and Education*, 12(1), 85-101 (In Persian).
- Kanosvamhira, T. P., & Tevera, D. (2020). Urban agriculture as a source of social capital in the Cape Flats of Cape Town. *African Geographical Review*, 39(2), 175-187.
- Lin, B. B., Philpott, S. M., & Jha, S. (2015). The future of urban agriculture and biodiversity-ecosystem services: Challenges and next steps. *Basic and applied ecology*, 16(3), 189-201.
- Mahmudi, M., & Tahmasbi, A. (2017). Investigating the relationship between humans and urban agriculture in stepped architecture and effective factors in its knowledge and experience of the environment, *Fifth National Conference on Islamic Architecture and Urban Planning*, Natanz (In Persian).
- Mok, H. F., Williamson, V. G., Grove, J. R., Burry, K., Barker, S. F., & Hamilton, A. J. (2014). Strawberry fields forever? Urban agriculture in developed countries: a review. *Agronomy for sustainable development*, 34(1), 21-43.
- Oberholtzer, L., Dimitri, C., & Pressman, A. (2014). Urban agriculture in the United States: characteristics, challenges, and technical assistance needs. *Journal of Extension*, 52(6), 1-12.
- Olivier, D. W., & Heinecken, L. (2017). The personal and social benefits of urban agriculture experienced by cultivators on the Cape Flats. *Development Southern Africa*, 34(2), 168-181.
- Peng, J., Liu, Z., Liu, Y., Hu, X., & Wang, A. (2015). Multifunctionality assessment of urban agriculture in Beijing City, China. *Science of the Total Environment*, 537, 343-351.
- Petit-Boix, A., & Apul, D. (2018). From cascade to bottom-up ecosystem services model: How does social cohesion emerge from urban agriculture?. *Sustainability*, 10(4), 1-13.
- Pölling, B., Mergenthaler, M., & Lorleberg, W. (2016). Professional urban agriculture and its characteristic business models in Metropolis Ruhr, Germany. *Land use policy*, 58, 366-379.
- Poulsen, M. N., Neff, R. A., & Winch, P. J. (2017). The multifunctionality of urban farming: perceived benefits for neighbourhood improvement. *Local Environ*, 22, 1411-1427.
- Pourias, J., Aubry, C., & Duchemin, E. (2016). Is food a motivation for urban gardeners? Multifunctionality and the relative importance of the food function in urban collective gardens of Paris and Montreal. *Agric. Hum. Values*, 33, 257-273.
- Tehran Municipality. (2019). Survey from Tehran People about the Corona Epidemic - the second wave. ISPA (In Persian).
- Tehran Municipality. (2020). Survey from Tehran People about the Corona Epidemic - the third wave. ISPA (In Persian).
- The World Bank. (2013). Urban Agriculture: Findings from Four City Case Studies. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/16273>.
- Vásquez-Moreno, L., & Córdova, A. (2013). A conceptual framework to assess urban agriculture's potential contributions to urban sustainability: An application to San Cristobal de Las Casas, Mexico, *International Journal of Urban Sustainable Development*, 5(2), 200-224.

- Vávra, J., Megyesi, B., Duží, B., Craig, T., Klufová, R., Lapka, M., & Cudlínová, E. (2018). Food self- provisioning in Europe: an exploration of sociodemographic factors in five regions. *Rural Sociology*, 83(2), 431-461.
- Wakefield, S., Yeudall, F., Taron, C., Reynolds, J., & Skinner, A. (2007). Growing urban health: community gardening in South-East Toronto. *Health promotion international*, 22(2), 92-101.
- Wästfelt, A., & Zhang, Q. (2016). Reclaiming localisation for revitalising agriculture: A case study of peri-urban agricultural change in Gothenburg, Sweden. *Journal of Rural Studies*, 47, 172-185.
- Zare, S., Namiranian, M., Shabanail Fami, H., & Ghasemi, J. (2010). The Role of Social Capital in Citizens' Participation in Forest Parks (Case Study: Tehran). *Iranian Forest Journal*, 2(4), 273-285 (In Persian).